

Dkt. Gary Yates, Kitabu cha 12, Kipindi cha 16, Yona, Historia

© 2024 Gary Yates na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Gary Yates katika mafundisho yake kuhusu Kitabu cha 12. Hii ni kipindi cha 16, Utangulizi wa Kitabu cha Yona, Historia.

Tuko tayari katika somo letu kuanza kuangalia kitabu cha Yona.

Ninaogopa kidogo tunapoanza somo hili kwa sababu ninatambua na ninaelewa kwamba kati ya vitabu vyote vya manabii 12 na wadogo, Yona labda ndiye tunayemfahamu zaidi. Ni kitabu ambacho tumekizingatia tangu wakati wa shule ya Jumapili. Tumesikia hili mapema sana maishani mwetu.

Kwa hivyo, jambo la kutisha ni nini tunaweza kusema kuhusu kitabu hiki ambacho ni kipya au ambacho kinaweza kuongeza uelewa wetu? Tutaanza kwa kuzingatia swali la kama tunapaswa kusoma kitabu cha Yona kama mfano au kama simulizi la kihistoria. Tutazungumzia baadhi ya maswali, ushahidi, na masuala yanayohusiana na hilo. Kabla hatujafanya hivyo, ningependa kutoa hoja moja ya mwisho au nyongeza kwenye mjadala wetu kuhusu Hosea. Kisha, tutatumia hii kama njia ya kuongoza katika mjadala wetu wa kitabu cha Yona.

Lakini tunapoendelea kusoma kitabu cha Hosea, ujumbe wa ukosefu wa uaminifu wa Israeli kwa Bwana, moja ya mambo ambayo nimeyafahamu kuhusu kitabu cha Hosea ni jinsi nabii anavyoingiliana na ujumbe wake marejeleo ya awali ya mila za Agano la Kale au matukio ya Agano la Kale. Ukichukua muda kusoma na kutafakari baadhi ya mambo haya, inaweza kuongeza uelewa wako wa Agano la Kale. Pia inaweza kukusaidia kuthamini nguvu, nguvu, na usemi wa ujumbe wa Hosea.

Sasa, wazo la usomi muhimu mara nyingi limekuwa kwamba Pentateuki au kwamba sehemu nyingi za Agano la Kale ziliandikwa mwishoni mwa historia ya Israeli, iwe katika kipindi cha uhamisho au baada ya uhamisho. Kuna uwezekano mzuri wa kuhaririwa kwa Agano la Kale ambao ulisababisha Agano la Kale kufikia umbo lake la mwisho wakati huo. Lakini nadhani kufahamu Hosea mila na mambo haya ni ukumbusho kwetu kwamba mila na maandishi tunayoyaona katika Agano la Kale yana historia ya kale inayorudi nyuma hadi hatua za mwanzo za historia ya Israeli.

Nataka tu kutaja machache kati ya haya. Mojawapo ya mambo yanayotajwa katika kitabu cha Hosea mara kadhaa ni Kutoka. Hilo halishangazi kwa sababu ni tukio kuu la ukombozi wa Mungu na jinsi Israeli inavyoundwa kama taifa.

Katika Hosea sura ya 8, mstari wa 13, Bwana atawaadhibu Israeli kwa ajili ya dhambi zao. Atakumbuka uovu wao, nao watarudi Misri. Kwa hivyo, sehemu ya ujumbe wa

Hosea ni kwamba historia ya wokovu iko karibu kubadilishwa na Bwana ataleta hukumu juu ya watu wake.

Lakini hilo si jambo pekee ambalo Hosea anasema kuhusu Kutoka. Kwa sababu katika sura ya 11 mstari wa 1, Israeli alipokuwa mtoto, nilimwita na kutoka Misri nilimwita mwanangu. Ni ukumbusho wa tukio hilo la kwanza na uasi wa Israeli na kutotii Mungu ni vikali zaidi kwa kuzingatia ukweli kwamba wamekuwa hawana shukrani kwa ukombozi ambao Mungu amewaletea.

Hata hivyo, baada ya hukumu kuisha, Bwana atafanya kazi ya pili ya ukombozi. Kutakuwa na Kutoka kwa pili ambapo Bwana atanguruma kama simba, na watu wa Israeli kutoka uhamishoni mwao watakuja wakitetemeka kama ndege kutoka Misri na kama njiwa kutoka nchi ya Ashuru. Kwa hivyo, kuna matumizi makubwa ya utamaduni wa Kutoka katika kitabu cha Hosea.

Nadhani hili linaendelea hadi Agano Jipya. Kifungu kutoka Hosea 11:1 kinatumika katika injili ya Mathayo kuhusiana na maisha ya Yesu. Mathayo anasema kwamba Yesu akishuka kwenda Misri akiwa mtoto wakati Yusufu alipowapeleka huko ili kumkimbia Herode ni utimilifu wa Hosea sura ya 11 mstari wa 1, nilimwita mwanangu kutoka Misri.

Tunaweza kuangalia hilo na kusema, nimesoma Hosea 11:1. Haionekani kama inazungumzia Masihi. Mathayo anafanya nini? Mathayo anajihusisha hapa katika aina ya uainishaji ambapo anarejelea matukio ya Agano la Kale kwa njia ile ile ambayo Hosea anafanya. Kwa njia ile ile ambayo Mungu alimwita mwanawe Israeli kutoka Misri, mtindo huo unaendelezwa hadi katika maisha ya Yesu.

Yesu kama mwana wa Mungu, kama uwakilishi wa mwisho wa Israeli pia atatolewa Misri. Kuna ulinganifu kati ya maisha ya Israeli katika Agano la Kale na maisha ya Yesu katika Agano Jipya. Nadhani inatoa wazo kwamba Yesu ndiye utimilifu wa historia ya Israeli na ndiye atakayewawezesha Israeli kuwa kila kitu ambacho Mungu amewataka wawe.

Kama Greg Beal alivyosema, Mathayo hapuuzi muktadha mzima wa Hosea kwa sababu, kama tulivyosoma tu, kuna marejeleo katika Hosea kuhusu kutoka kwa mwisho, hadi kutoka kwa pili, na maisha na huduma ya Yesu yataleta hilo. Mila nyingine ya Agano la Kale ambayo tunaona ikitajwa katika kitabu cha Hosea kwa ufanisi ni mzee Yakobo na maisha yake. Hosea sura ya 12, mstari wa 2, Bwana ana mashtaka dhidi ya Yuda na atamwadhibu Yakobo kulingana na njia zake.

Atamlipa kulingana na matendo yake. Na kumbuka kwamba Yakobo, katika kitabu cha Mwanzo, si kila mara mhusika wa mfano mzuri. Anafanya mambo ambayo husababisha matatizo fulani kutokana na ukosefu wake wa uaminifu, udanganyifu wake, kuiba haki ya mzaliwa wa kwanza, na mgogoro na ndugu yake Esau.

Na hivyo hilo linaonekana katika Hosea. Katika tumbo la uzazi, alimshika kaka yake kisigino, na katika uanaume wake, alishindana na Mungu. Alishindana na malaika na akashinda.

Alilia na kuomba kibali chake. Alimkuta Mungu huko Betheli na hapo Mungu alizungumza nasi, Bwana Mungu wa majeshi. Kwa hivyo, licha ya aina ya historia ya Yakobo yenye mapungufu, hatimaye alikutana na Mungu huko Betheli.

Alimtafuta Bwana na kulikuwa na uhusiano mpya kutokana na hilo. Hosea anawatia moyo watu wa Israeli kufanya vivyo hivyo. Itazungumziwa katika Hosea sura ya 12 mstari wa 12, Yakobo alikimbilia nchi ya Aramu, na huko Israeli alitumikia kwa ajili ya mke, na kwa ajili ya mke alichunga kondoo.

Kwa njia ya nabii, Bwana aliwaleta Israeli kutoka Misri, marejeleo mengine ya Kutoka, na kwa njia ya nabii, alilindwa. Kama vile Yakobo alivyokwenda nchi ya kigeni na hatimaye Mungu akawaokoa watu wake, Mungu atarudia historia hiyo katika siku zijazo za Israeli. Kile ambacho Mungu amewafanyia Israeli hapo awali ni ukumbusho wa kile ambacho Mungu atawafanyia katika siku zijazo.

Kuna marejeleo ya uharibifu wa Sodoma na Gomora katika Hosea 11:8 na 9. Tofauti na hilo, Mungu aliifanya miji kama Adma na Seboimu iangamizwe kabisa; Bwana hawezi kufanya hivyo kwa ajili ya watu wa Israeli. Bwana anapowarejesha watu wa Israeli katika Hosea sura ya 2, mstari wa 15, ujumbe huu wa kuahidi unatolewa hapo. Unasema, na huko nitampa mashamba yake ya mizabibu na kulifanya bonde la Akori kuwa mlango wa tumaini.

Kwa hivyo, tuna mabadiliko hapa ya historia ya zamani ya Israeli kwa sababu bonde la Akori ndipo dhambi ya Akani na adhabu hii iliyotekelezwa kwa Akani kwa kutotii kwake sheria za vita takatifu, hatimaye hilo litakuwa mahali pa tumaini kwa sababu bonde la Akori litakuwa mlango wa tumaini na hapo ndipo atakapojibu katika siku za ujana wake kama wakati alipotoka katika nchi ya Misri. Marejeleo mengine ya Kutoka pamoja na haya. Kwa hivyo, kitu ambacho kilikuwa na maana hasi katika historia ya Israeli kimepewa maana chanya.

Kina cha uovu wa Israeli kinaonyeshwa kwa marejeleo katika Hosea sura ya 9, mstari wa 9. Wamejiharibu sana kama katika siku za Gibe. Atakumbuka uovu wao, naye atawaadhibu dhambi zao. Sura ya 10, mstari wa 9, kwa maana kama katika siku za Gibe ulivyotenda dhambi, Ee Israeli, ndivyo walivyodumu huko.

Je, vita dhidi ya wasio haki havitawapata huko Gibe? Gibe ni mahali ambapo tuna hadithi mbaya kutoka katika kitabu cha Waamuzi ya ubakaji wa suria na kisha mauaji yake, na kisha vita vya wenyewe kwa wenyewe vinavyotokea kutokana na hilo. Tukio

hilo la kutisha linakumbukwa kutoka historia ya zamani ya Israeli kama njia ya kuzungumzia uasi wao na dhambi yao kwa sasa. Moja zaidi ya haya nitakayoyataja.

Ikizungumzia ibada ya sanamu ya Israeli, Hosea sura ya 9 mstari wa 10 inasema, walikuja Baal Peori, nao wakajiweka wakfu kwa kitu cha aibu na wakawa machukizo kama kitu walichokipenda. Kwa hivyo, mfano mkuu wa desturi ya Israeli ya ibada ya sanamu kabla hata hawajaingia katika nchi hiyo unakumbukwa hapa. Nabii anatumia picha hizi kutoka zamani za Israeli kwa uzuri na ufanisi mara nyingi kuwatia moyo.

Mungu atafanya kazi ya ukombozi kwako kama alivyofanya hapo awali, lakini nyakati nyingine kuwakabili kwamba umekuwa kama watu wa Gibea. Huo ni ulinganisho mbaya sana. Umekuwa kama watu walioabudu na kufanya uasherati katika uhusiano na miungu hii ya uwongo huko Baal Peori katika Hesabu sura ya 25.

Kwa hivyo, tukitaka kuelewa Agano la Kale, tukitaka kuelewa manabii wa Agano la Kale, wakati mwingine ni jambo la kushangaza kutazama njia zote tofauti ambazo Agano la Kale linajirejelea lenyewe. Kisha tukitaka kumwelewa Paulo au Agano Jipya, tunatambua kwamba wanafanya jambo lile lile. Mojawapo ya sababu ambazo wakati mwingine tunapambana kama Wakristo na kitabu cha Ufunuo ni kwamba kitabu hicho kimejaa marejeleo ya Agano la Kale na hasa manabii wa Agano la Kale.

Kwa hivyo, kuzingatia mambo haya kunaweza kuboresha usomaji wako wa kitabu cha Hosea. Jambo lingine ambalo nataka kutaja kuhusu kitabu hiki, kuna picha na sitiari nyingi zenye nguvu zinazotumika kwa ajili ya Mungu na kwa ajili ya watu na kwa hukumu ambayo Mungu ataleta. Hatuoni tu sitiari ya Israeli kama mke asiye mwaminifu na Mungu ndiye mume mwaminifu.

Hapa kuna orodha ya baadhi ya hayo. Ukitaka kuyaangalia na kuyaendeleza zaidi, unaweza kufanya baadhi ya haya katika utafiti wako mwenyewe. Mungu analinganishwa katika kitabu cha Hosea 5:12 na nondo na kuoza.

Sijasikia kozi zozote za sifa zinazotumia mfano huo mahususi, lakini hukumu ambayo Mungu ataleta juu yao. Mungu ni simba angurumaye katika Hosea 5:14 ambaye atawahukumu watu wake. Katika sura ya 11:10, simba angurumaye atawarudisha.

Mungu ni kama mvua ya masika na ya baridi kali ambayo itawaburudisha Israeli. Sio Baali anayefanya hivyo. Bwana ndiye baba wa Israeli.

Katika sura ya 11.1-4, nimemleta mwanangu kutoka Misri. Mahusiano mawili ya karibu zaidi ya kibinadamu yanatumika katika kitabu cha Hosea kuzungumzia ukaribu wa Israeli na Bwana katika uhusiano wao wa agano. Yeye ni mpenzi mwaminifu wa watu wake.

Hosea 11:8-11 haiwezi kuwaacha. Yeye ni kama simba, chui, na dubu wanaoharibu. Hakika tunaona mifano na ulinganisho kati ya Hosea na mahubiri ya Amosi.

Yeye ni mponyaji ambaye hatimaye atarejesha uasi wa Israeli. Hosea 14:4, yeye ni kama umande unaoburudisha. Sura ya 14:5, yeye ni kama msonobari wa kijani kibichi.

Sura ya 14:8. Kwa hivyo, kwa njia yenye nguvu, bila kutumia kategoria za theolojia ya kimfumo tena bali picha na sitiari, tunaolewa upande wa Mungu wenye pande mbili kama Mungu mtakatifu anayeadhibu dhambi na Mungu mwenye upendo ambaye hatimaye atarejesha na kubariki. Kwa upande mwingine, sitiari zinazotumika kuzungumzia Israeli, nyingi kati yake ni hasi kiasi cha kuangazia ukosefu wao wa uaminifu katika agano. Katika sura ya 1-3, wao ni mwenzi asiye mwaminifu.

Sura ya 4:16, sura ya 10:11, na sura ya 11:4, ni ndama mkaidi. Wamekuwa kama ndama wa dhahabu wanaomwabudu. Sura ya 5:13, ni wagonjwa na wamefunikwa na vidonda.

Sura ya 6:4, upendo wao kwa Mungu ni kama ukungu na umande unaotoweka haraka sana. Wao ni kama wauaji na wahalifu. Sura ya 6:7-9, wao ni kama tanuri inayowaka.

Sura ya 7:4-7, wamemezwa na tamaa yao ya madaraka. Wao ni kama mkate uliokwa nusu, uliochomwa upande mmoja, mbichi upande mwingine. Sura ya 7:8, kwa upande wa mikakati yao mibaya ya kisiasa, wao ni kama njiwa anayeruka huku na huko kati ya chaguzi wanapotafuta suluhisho za kisiasa.

Sura ya 7:11, ni kama upinde ulioharibika ambao shujaa hujichukulia vitani na hawezi kuutegemea. Sura ya 7:16, ni kama punda mwitu na mwasi. Sura ya 8:9, ni kama tawi linaloelea juu ya maji ambalo litachukuliwa tu.

Sura ya 10:7, wao ni kama watoto waasi. Sura ya 11:1-4, wao ni kama ukungu, umande, makapi, na moshi unaopeperushwa mbali kwa upande wa uaminifu wao kwa Mungu na uthabiti wao kwa sababu ya hukumu inayokuja. Pia, kuna mifano mizuri ya hukumu ya Mungu katika kitabu chote, tena ili kuwakumbusha watu jinsi hukumu hii itakavyokuwa ya kutisha na ya kutisha.

Hukumu ya Mungu ikoje? Ni kama mafuriko ya maji. Sura ya 5:10, ni kama upanga. Sura ya 6:5, ni kama radi.

Sura ya 6:5, ni mavuno ambayo Israeli watawuna. Sura ya 6:11 ni kimbunga kitakachowaangamiza. Wamepanda upepo, nao watawuna kimbunga.

Ni shambulio la mnyama wa porini. Sura ya 13 :8, ni maumivu ya kujifungua. Sura ya 13:13, taswira yenye ufanisi mkubwa.

Ni kama upepo mkali utakaowachoma. Sura ya 13.5. Kwa hivyo, kuna kila aina ya mambo yanayoendelea katika vitabu hivi vya unabii, madokezo ya matukio mengine ya Agano la Kale na sitiari ambazo nadhani zinaweza kutusaidia kuthamini na kuthamini ujumbe wa kifasihi wa manabii. Kwa hivyo, hatimaye tutamwacha Hosea, na ninataka kuzungumzia suala lingine la kifasihi hapa na suala la kihistoria na kitheolojia.

Sote tunakijua kitabu cha Yona. Tunaifahamu sana hadithi hiyo, lakini ni mojawapo ya maswali makuu ya ufafanuzi yanayojitokeza: huu si mjadala tu kati ya wasomi wakosoaji dhidi ya wasomi wa kiinjili, lakini hata wasomi wa kiinjili leo watajadili kama tunapaswa kusoma Yona kama hadithi ya kihistoria au fumbo au kama mchanganyiko wa vyote viwili kwa namna fulani? Sehemu ya suala la historia kwa upande wa Yona inahusiana na uwezekano wa baadhi ya matukio yanayopatikana katika hadithi hiyo. Sote tunajua kwamba kuna nabii aliyemezwa na samaki kisha akatema mate, lakini kuna matukio mengine ya miujiza.

Kuna dhoruba ambayo Mungu ghafla anaipiga Yona anapojaribu kumkimbia Mungu. Kuna nabii aliyetupwa baharini na ambaye anaokolewa na samaki huyu ambaye Mungu amemteua. Kuna mmea unaokua kwa siku moja na kisha kuna mdudu mdogo anayekula mmea huu wote.

Tuna wanyama waliovaa nguo za magunia na majivu katika Yona sura ya tatu wakati jiji la Ninawi linapotubu. Kuna baadhi ya wasomi ambao wangesema aina hizi za kupita kiasi, za ajabu, si mambo ya ajabu tu, lakini ni mambo ya kupita kiasi ambayo yanaweza kupendekeza kwamba kitabu hiki kinapaswa kusomwa zaidi kama mfano. Vipi kuhusu uwezekano wa Mungu kumtuma nabii kwa taifa la kigeni, hasa kwa Waashuri? Hatuoni hilo katika sehemu zingine katika Agano la Kale.

Hakuna ushahidi kutoka kwa historia wa mwitikio wa Waashuri, ingawa kwa nini tungetarajia kuona kwamba hilo lingekuwa jambo ambalo tutajadili baada ya dakika moja. Kwa nini watu hawa wangemsikiliza Yona? Hawana historia na Yona kama nabii. Hawamtambui Bwana kama Mungu wao.

Kwa nini wangesikiliza? Na hivyo, wengine wamesema kwamba wazo hili lote la Mungu kutuma nabii kwa watu wa kigeni na ghafla Waashuri hawa waovu wakitubu na kumgeukia Mungu, haiwezekani kuamini hilo. Baadhi wanaongozwa kumuona Yona kama asiye wa kihistoria, zaidi kwa aina za masuala ya fasihi. Kuna vipengele vya mifano katika hadithi.

Jina Yona, Yona, ni neno linalomaanisha njiwa. Inaonekana kwamba hii inaonyesha kwamba yeye ni mfano wa taifa la Israeli. Kwa hivyo badala ya kuona hili kama tukio

la kihistoria, Yona kumezwa na samaki, na kisha kama nabii anayeenda Ashuru, labda hii ni mfano wa uzoefu wa Israeli.

Wamemezwa uhamishoni na watalazimika kuishi miongoni mwa watu hawa wapagani. Kuna kiasi kikubwa cha kejeli katika kitabu hiki. Mojawapo ya mambo ambayo nataka kuyazungumzia na kuyaendeleza tunapoingia katika hili kidogo ni kwamba ninaamini kwa njia nyingi kwamba Yona anaelezewa kama mpinga nabii.

Ukitaka kuchagua mfano tofauti kabisa wa jinsi nabii anavyopaswa kuonekana, jinsi nabii anavyopaswa kufanya, au jinsi nabii anavyopaswa kujibu, Yona ndiye mtu huyo. Mungu anapomwita Yona aende akahubiri Ninawi, Yona anafanya kitu ambacho hatuoni manabii wengine katika Agano la Kale wakifanya. Yona anapinga wito wake wa kinabii kiasi kwamba angependelea kutupwa nje ya bahari kuliko kulazimika kuhubiri kwa kundi la wapagani.

Kwa hivyo, kuna kejeli nyingi. Mwishoni mwa kitabu, Yona hajali watu wa Ninawi na hatima yao au ustawi wao. Anajali zaidi kuhusu kuchomwa na jua ambako atakufanya awe juu ya kichwa chake.

Kwa hivyo, je, vipengele hivi vya fasihi vinatutaka tuone hili kama mfano tu? Nataka tu kueleza hoja tunapoendelea na hili, kitabu hakika ni kazi inayoakisi usanii mwingi wa fasihi. Ninapenda hilo kuhusu kitabu hicho. Ni mojawapo ya mambo ambayo nayathamini.

Lakini usanii wa fasihi na ustadi katika jinsi hadithi inavyosimuliwa au hadithi inayotengenezwa kwa njia ya fasihi haizuii uwezekano wa kuwa wa kihistoria. Sidhani kama tunapaswa kuona mambo hayo yakipingana. Injili ni ubunifu wa fasihi wa kisanii sana katika uwasilishaji wa maisha ya Yesu ambao haupingi uhalisia wao.

Mojawapo ya masuala mengine ya kihistoria yanayojitokeza ni kwamba mara nyingi kuna kauli katika kitabu ambazo zinaonekana kuwa si sahihi au si sahihi. Kwa mfano, hakuna marejeleo au kutajwa kwa mfalme maalum wa Ninawi anayehusika hapa, ingawa sina uhakika kama tunapaswa kutarajia hilo. Katika hadithi ya Kutoka, katika kitabu cha Kutoka, tunajifunza kuhusu Farao.

Hatujui jina lake. Mojawapo ya masuala ambayo wanahistoria na wanaakiolojia wamebishana sana kuhusu ni nani Farao wa Kutoka? Hatungetarajia mfalme huyu wa kigeni atambuliwe. Hakuna maandishi ya juu ya kihistoria katika kitabu hicho.

Kuna uwezekano wa makosa ya kihistoria. Mji wa Ninawi haukuwa mji mkuu wa kifalme hadi baadaye wakati wa Senakeribu. Kwa nini mfalme wa Ashuru yuko hapo? Inaonekana kuna mwelekeo wa Yuda kwa hadithi hiyo.

Yona, bandari anayotoka, ni Yopa. Anaomba kuelekea hekalu huko Yerusalemu. Kwa nini hii inaweza kuwa kweli kwa Mwisraeli wa kaskazini? Kwa hivyo, kuna masuala kadhaa ya kihistoria.

Hata hivyo, tunapochukua dakika moja hapa kuzungumzia kuhusu mazingira ya kihistoria, naamini kwamba kuna mazingira yanayowezekana sana kwa hadithi ya Yona ambayo, kwangu mimi, yanaongeza uaminifu wa hadithi. Tutazungumzia hilo. Suala jingine ambalo limeibuliwa, na nadhani moja ya sababu ambazo mara nyingi tumekuwa na mjadala huu, na kumekuwa na mazungumzo haya kuhusu hilo, ni kwamba hapo awali, mara nyingi watu wahafidhina ambao wametaka kuitetea hadithi hiyo kama ya kihistoria.

Nadhani tuna mifano ya kile ambacho ningekiita kuomba msamaha kupita kiasi. Baadhi ya mifano ya kihistoria ya watu ambao wamenusurika kumezwa na samaki, nyangumi, au viumbe vya baharini, mifano hiyo inavutia. Hadithi za mabaharia au wavuvi ambao wameanguka baharini na kwa kweli wamekatwa kutoka tumboni mwa samaki, namaanisha, zinaonyesha kwamba hili hutokea.

Hata hivyo, hadithi hizo kwa njia nyingi hazilingani kabisa na kile tunachokiona kikimtokea Yona. Wengi wa watu hao walikuwa karibu kufa wakati matukio hayo yalipotokea. Yona, alipomtema samaki, mara moja alitema mate kwenye nchi kavu na anaelekea haraka hadi mji wa Ninawi.

Kwa hivyo, kunaweza kuwa na mifano kadhaa hapo ya kuomba msamaha kupita kiasi. Nadhani wakati mwingine kunaweza kuwa na tatizo la uhakika wa kiitikadi. Je, inawezekana kwamba Yona ni mfano tu? Ndiyo, huo ni uwezekano.

Sidhani kama hili ni jaribio la imani ya kawaida. Ninawajua marafiki kadhaa wa kiinjili na wasomi wa Agano la Kale sasa ambao ni wainjilisti sana, wanaoamini mamlaka ya maandiko, wanaothibitisha fundisho la kutokuwa na makosa, lakini ambao, kwa sababu ya baadhi ya sababu za kifasihi ambazo tumezungumzia, wangeona hili kama hadithi ya kimfano zaidi. Jibu langu kwa hilo ni kwamba sina uhakika kama tunaona viashiria vya kutosha vilivyo wazi au alama za aina ambazo zingesema kwamba hili hakika linapaswa kusomwa kama fumbo.

Kwa hivyo, sina uhakika kwamba viashiria hivyo ni muhimu kama wakati mwingine vinavyoonekana kuwa kwa wasomi fulani. Tunajua kutoka 2 Wafalme sura ya 14 mistari ya 23 hadi 25, tunajua kwamba Yona alikuwa mtu wa kihistoria na alikuwa nabii wakati wa utawala wa Yeroboamu II. Kwa kweli, Yona alikuwa nabii ambaye alikuwa amemtabiria Yeroboamu II kuhusu upanuzi wa eneo lake na upanuzi wa mipaka yake.

Mungu alikuwa amemtuma Yona kutimiza jukumu hilo, kutangaza ujumbe huo kwa Yeroboamu II. Na hivyo katika hali hiyo, na katika hali hiyo, Yona anawasilisha

ujumbe mzuri sana kwa watu wa Israeli. Itasema katika 2 Wafalme sura ya 14 mstari wa 25, kwamba Yeroboamu II alirudisha mpaka wa Israeli kutoka Laboth -Hamathi hadi Bahari ya Araba, sawasawa na neno la Bwana, Mungu wa Israeli, alilolinena kwa mtumishi wake Yona, mwana wa Amitai, nabii aliyetoka Gath-Heferi.

Hatuna maandishi ya utangulizi mwanzoni mwa kitabu cha Yona, lakini tayari tuna kauli nyingine hapa katika maandiko kuhusu Yona kama mtu halisi wa kihistoria. Nadhani inaongeza kejeli ya Yona kuwa mtu aliyechaguliwa kwenda kuhubiri ujumbe huu unaompelekea Mungu kuonyesha huruma kwa adui wa Israeli. Ni kejeli kwamba yeye ndiye aliyehubiri ujumbe huu chanya kwa Israeli kwa sehemu kutokana na ukweli kwamba Waashuri walikuwa wakipungua wakati wa utawala wa Yeroboamu wa Pili.

Kwa hivyo, ni wazi kwamba Yona ni mtu halisi wa kihistoria. Kwa hivyo, hilo lingeonkana kutusaidia kuona kinachomtokea katika kitabu cha Yona kama simulizi na simulizi halisi la kihistoria. Ninaamini kwamba kuna suala la mamlaka ya kibiblia linalohusika hapa.

Ikiwa mtu anakataa historia ya Yona kwa msingi wa vipengele vya ajabu vilivyomo katika hadithi, basi kutakuwa na matatizo na masimulizi na hadithi nyingine nyingi katika Agano la Kale na Jipya. Ikiwa tuna tatizo na Mungu kufanya matukio ya ajabu kuhusiana na maisha ya nabii, basi tutafanya nini na hadithi za Eliya na Elisha ambazo zimejaa miujiza na baadhi yake ni muhimu zaidi na ya kuvutia kuliko miujiza iliyofanywa katika hadithi ya Yona? Ikiwa tutapuuza vipengele vya ajabu, vipi kuhusu miujiza ya Yesu? Vipi kuhusu hadithi za Kutoka? Tena, katika Biblia nzima, tunamtumikia Mungu wa ajabu. Nadhani tunapaswa kuwa waangalifu tunaposoma Biblia, kuwa waangalifu kwamba hatuleti lenzi zetu za kisasa katika maandishi hadi kufikia hatua ya kuondoa vipengele vya ajabu vilivyomo.

Biblia inapotupa ushuhuda wa kisheria kwamba nabii aliweza kutabiri kitu ambacho kingetokea miaka 150 au miaka 400 mapema, mara nyingi kuna mwelekeo wa kusema, sivyo, hivyo ndivyo unabii unavyofanya kazi kwa kawaida. Hilo linaonekana kuwa jambo lisilowezezana. Hebu tupate maelezo muhimu kwa nini hilo lilitokea.

Kwa hivyo, naamini kwamba kuna suala hapa. Ikiwa tutapuuza vipengele visivyo vya kawaida kutoka kwa hadithi ya Yona, tutafanya nini na Maandiko mengine yote? Mojawapo ya mambo yanayotufanya tuone hili kama simulizi la kihistoria si ukweli tu kwamba Yona mwenyewe ni mtu wa kihistoria. Tunajua hilo kutoka 2 Wafalme sura ya 14, mistari ya 23 hadi 25, lakini kitabu cha Yona kinapatikana ndani ya Kitabu cha 12.

Kama tuwezavyo kusema, vitabu hivi vingine vya kinabii vinaonyesha huduma na utume wa manabii halisi katika Israeli na Yuda. Tuna nabii kama Amosi ambaye

aliondoka Yuda kweli, akaenda Israeli, na kutangaza ujumbe huu. Yeye ni mtu halisi wa kihistoria.

Inaonekana kujipatia wazo kwamba kitabu hiki kinachozungumzia huduma ya Yona kinatusimulia jambo lililotokea kweli, ujumbe, mahubiri, na utume ambao nabii huyu alitekeleza kweli. Pia tunajua kwamba katika Agano Jipya, tunarejelea hadithi ya Yona katika mahubiri ya Yesu. Mathayo sura ya 12 mistari ya 39 hadi 41.

Nitasoma mistari hii kisha nitoe maoni machache hapa. Katika sura ya 12, mstari wa 39, waandishi na Mafarisayo wanataka ishara kutoka kwa Yesu licha ya ukweli kwamba tayari amefanya nyingi kati yao. Kwa hivyo, Yesu anawajibu na kuwaambia, kizazi kibaya na cha zinaa kinatafuta ishara, lakini hakitapewa ishara yoyote isipokuwa ishara ya nabii Yona.

Kwa maana kama vile Yona alivyokuwa siku tatu mchana na usiku katika tumbo la samaki mkubwa, vivyo hivyo Mwana wa Adamu atakavyokuwa siku tatu mchana na usiku katika moyo wa nchi. Watu wa Ninawi watasimama siku ya hukumu pamoja na kizazi hiki, nao watahukumu kizazi hiki, kwa sababu walitubu kwa mahubiri ya Yona. Na tazama, hapa kuna mkuu kuliko Yona.

Mstari wa 42, Malkia wa Kusini atasimama siku ya hukumu pamoja na kizazi hiki na kukihukumu, kwa maana alikuja kutoka miisho ya dunia ili kusikia hekima ya Sulemani. Na tazama, mkuu kuliko Sulemani yuko hapa. Kwa hivyo, inaonekana tena, kwa makadirio yangu, Yesu hapa, kama anavyofanya na matukio na hadithi zingine nyingi katika Agano la Kale, anathibitisha kwamba hadithi ya Yona ni halisi.

Anaiunganisha, anaijumuisha na hadithi ya malkia wa Sheba, ambayo inapatikana katika simulizi ya kihistoria katika kitabu cha Wafalme. Yesu anaonekana hapa kutoa uthibitisho wa hadithi ya Yesu. Na hilo linaongeza uzito kwangu hoja kwamba tunapaswa kumsoma Yona kama wa kihistoria.

Lakini nadhani ni lazima pia, ili tuwe waadilifu kwa upande mwingine hapa, Yesu angeweza tu kuwa anarejelea au anarejelea hadithi inayojulikana sana. Sidhani kama hiyo ndiyo njia bora ya kuelewa hili, lakini Yesu angeweza tu kuwa anarejelea hadithi inayojulikana sana kutoka historia ya Israeli. Inaonekana kama, kile tulicho nacho hapa ni muundo unaoelezea mafundisho ya Yesu ya Agano la Kale.

Anakubali hadithi hizi kama za kweli. Anakubali hadithi ya Adamu na Hawa kutoka kitabu cha Mwanzo, matukio mengine kadhaa ya Agano la Kale, hadithi ya Nuhu, na gharika. Na nadhani tuna kitu kama hicho kinachoendelea hapa na kitabu cha Yona.

Pia kuna desturi ya muda mrefu katika mila ya Kiyahudi na Kikristo kwamba kitabu cha Yona kinapaswa kusomwa kama simulizi ya kihistoria. Na kwa hivyo, kwa sababu hizo zote, na kwa matumaini kutofanya hivi kwa njia inayotaribu kufanya hivi kwa

uhakika wa kiitikadi au kufanya hili kuwa jaribio la imani ya kawaida, naamini kwamba usomaji bora wa Yona ni kukisoma kama simulizi ya kihistoria. Tena, bila alama maalum za aina na viashiria vya aina ambavyo vingesema kitabu hiki ni hadithi au fumbo tu, nadhani hiyo ndiyo njia inayowezekana zaidi ambayo tunapaswa kusoma kitabu hiki.

Sawa. Sasa tumetaja kama sehemu ya hili, na kwa kweli ili kuhitimisha mjadala huu kuhusu historia ya kitabu hiki, kwamba moja ya masuala yanayojitokeza ni, namaanisha, hebu tufikirie hili. Je, inawezekana kweli kwamba nabii angeweza kwenda nchi ya kigeni, hasa watu wenye nguvu, mji unaojulikana kama mji wa Ninawi? Je, inawezekana kweli kufikiri kwamba watu hawa wangemsikiliza? Je, inawezekana hata kufikiria kwamba Yona alifanya safari hii ya maili mia kadhaa kwenda kuwahubiria watu wa Ninawi wakati hatuoni manabii wengine katika Israeli wakifanya hivi? Wakati wowote tunapopata unabii kwa mataifa mengine, kwa ujumla katika vitabu hivi vingine vya unabii, tunachokiona kwa kawaida ni kwamba nabii alikuwa akihubiri ujumbe huu kuhusu taifa hili lingine au kuhusu ufalme huu mwingine, lakini alikuwa akihubiri kwa watu wa Israeli na Yuda.

Kusudi la jumbe hizo lilikuwa zaidi kwa watu wa Mungu kuliko mataifa waliyokuwa wakizunguka. Sawa. Hebu tuangalie mazingira maalum ya kihistoria ya huduma ya Yona.

Kumbuka wakati wa utawala wa Yeroboamu wa Pili kwa msingi wa 2 Wafalme 14:25 hadi 27. Katika majadiliano yetu ya kitabu cha Amosi, tulizungumzia historia ya Kitabu cha 12 na tulipozungumzia muktadha wa huduma ya manabii wadogo waliohudumu wakati wa kipindi cha Ashuru. Kumbuka kwamba Israeli ilifurahia wakati huu wa ustawi mkubwa chini ya Yeroboamu wa Pili.

Mojawapo ya sababu za hilo ni kwamba ufalme wa Ashuru na ufalme wa Ashuru zilikuwa zimeweka shinikizo kwa Israeli katika karne ya tisa; wakati wa Ahabu, kulikuwa na vita kati ya mfalme wa Ashuru na muungano wa wafalme kutoka Syria-Palestina ambao ulijumuisha Ahabu. Yehu, mnamo 841 KK, miaka 12 baadaye, alilazimishwa kutoa heshima kwa mfalme wa Ashuru Shalmanesa. Kulikuwa na shinikizo kwa Israeli katika karne ya tisa, lakini wakati wa Yeroboamu wa Pili, Israeli ilifurahia ustawi kwa sababu ufalme wa Ashuru ulikuwa umepungua.

Hilo lilidumu kuanzia mwaka 825 KK hadi kuinuka kwa Tiglath-Pileseri mwaka 745 KK. Kwa hivyo, tunaweza kuweka huduma ya Yona wakati huu wa kuanguka kwa Ashuru. Wakati wa utawala wa Yeroboamu, na mojawapo ya tarehe ambazo zimependekezwa kwa huduma ya Yona, ni kwamba huenda Yona alienda Ninawi na kuhubiri huko wakati fulani kati ya miaka 772 na 760 KK.

Kwa hivyo, huduma yake kwa Ninawi na huduma yake wakati wa utawala wa Yeroboamu wa Pili huenda ilitokea kabla tu ya wakati ambapo Mungu alimtuma

Amosi kwenye ufalme wa kaskazini ili kuanza kuwaandaa kwa ajili ya hukumu iliyokuwa inakuja. Kwa hivyo, huu ulikuwa wakati wa anguko la Waashuru. Huu ulikuwa wakati, labda tunapoangalia baadhi ya mambo maalum ya tukio hili, ambapo kwa sababu ya anguko walilopitia na kwa sababu ya baadhi ya migogoro ya kijeshi na kiuchumi waliyokuwa wakikabiliana nayo, inawezekana kwamba hata mji kama Ninawi na hata watu wenye nguvu kama Waashuru, kwa namna fulani, wangekuwa wameandaliwa kwa ajili ya ujumbe ambao Yona alikuwa akiwaletea kutokana na matukio yaliyotokea.

Hapa kuna mambo machache kati ya hayo. Kulikuwa na njaa na maasi ya watu wakati wa utawala wa mfalme wa Ashuru, Ashurdan III, aliyetawala kuanzia mwaka 773 hadi 756. Inaendana vizuri sana na kipindi tulichopendekeza kwa Yona.

Mgogoro wa kiuchumi na uhaba wa chakula na njaa na mambo kama hayo yalikuwa makubwa sana kiasi kwamba katika baadhi ya nyakati rekodi zinaonyesha kwamba mfumuko wa bei huko Ashuru wakati huo ulikuwa 400%. Kwa hivyo, katika miji kama Ninawi, ambapo kulikuwa na uhaba mkubwa wa chakula, bei hizo na mambo hayo huenda yaliwaonyesha watu kwamba miungu haitufurahii kwa namna fulani. Kulikuwa na tetemeko la ardhi na kupatwa kwa jua.

Kupatwa kwa jua kulitokea mnamo Juni 15, 763 KK. Tena, tunatumia mawazo yetu hapa na tunazungumza kwa ubunifu. Biblia haihusianishi mambo haya au kurejelea hili, lakini kupatwa kwa jua mara nyingi kulikuwa ishara ya aina fulani ya janga la asili au janga la kitaifa au kushindwa kijeshi au kutofurahishwa na miungu.

Ingekuwa ishara ya hasira au kutoridhika kwa Mungu. Kwa hivyo, kama mambo hayo yangetokea kuhusiana na au mara moja kabla au kabla ya kuja kwa Yona na akahubiri ujumbe huu kwa siku 40, Ninawi itapinduliwa. Labda kuna mambo kadhaa yaliyowafanya watu hao kukubali ujumbe huo.

Huenda walijua kuhusu kupatwa huku kwa jua. Huenda walisikia hata ishara za maafa ya kitaifa kutoka kwa manabii wao wenyewe. Walikuwa wakikabiliana na mgogoro wa kiuchumi.

Pamoja na haya, Ashuru, tofauti na walivyokuwa wakifanya katika karne ya tisa, hawakuweza tena kwenda kwenye kampeni za kijeshi kwa sababu walikuwa wakishughulika na nguvu upande wa kaskazini, nguvu ya Urartu. Nguvu inayokua ya adui huyu moja kwa moja kaskazini mwa Ashuru, tena, ingeweza kusababisha matatizo na ingeweza kusababisha wazo kwamba Waashuri walihitaji kujirekebisha na miungu yao wenyewe. Pia, wakijaribu kufikiria uwezekano wa kundi la watu kumsikiliza nabii akija kwao kutoka nchi ya kigeni, mtu anayeitwa Yona ambaye hawamjui, akizungumza kuhusu Yahweh, mungu wa watu wasio na maana, Waisraeli.

Kwa nini wangejibu? Kuna uhusiano fulani kati ya Ninawi na ibada ya miungu ya samaki au aina hiyo ya vitu ambavyo vinaweza kuchangia hadithi hii pia. Jina la mji Ninawi linahusiana na neno la Kiakadi Nunu. Kwa hivyo, kunaweza kuwa na wazo kwamba jina la Ninawi ni kama mji wa samaki.

Marejeleo ya kwanza yaliyopo kuhusu Ninawi kuanzia mwaka wa 2100 KK yanajumuisha picha ya samaki ndani ya uzio wa jiji. Kwa hivyo, kuna aina fulani ya uhusiano kati ya jiji la Ninawi na miungu ya samaki au samaki. Mungu mkuu wa Ninawi wa awali alikuwa Nanshi, mungu wa samaki.

Kwa hivyo, tunaweza kuwa na aina fulani ya uhusiano kati ya uzoefu wa Yona kumezwa na samaki mkubwa na uhusiano wa Ninawi na ibada ya miungu ya samaki. Baadhi ya watu wangeangalia hili tena na kusema, vema, huu ni mfano wa kwa nini tunapaswa kusoma mfano huo au kitu kama hicho. Nadhani tukiutazama kama tukio la kihistoria, inaweza kuwa sababu nyingine kwa nini ujumbe wa Yona ungeweza kuwa na uzito kwa watu hawa.

Je, aliwaelezea uzoefu aliopitia? Ni aina gani ya mwonekano alioupata Yona baada ya kuwa ndani ya samaki kwa siku tatu? Lakini kama kwa namna fulani angeweza kuwaelezea watu uzoefu huo au kuwashawishi kwamba hili limetokea kweli, tena, ingekuwa njia nyingine ambayo historia ya kipagani na miungu waliyoiabudu au uzoefu waliopitia, ingekuwa njia nyingine ambayo Waashuri wangekuwa wamejiandaa kwa ujumbe huu na huenda walikuwa wakiukubali kwa njia ambazo hazingekuwa kweli wakati mwingine katika historia yao. Pia tunapaswa kufikiria kuhusu ukweli kwamba kile tunachoweza kuona katika suala la mwitikio wa Ninawi huenda kisiwe kikubwa kama kinavyoonyeshwa mara nyingi katika mahubiri maarufu. Mahubiri ya Yona huko Ninawi yanaweza yasiwe mfano mzuri wa uamsho wa kitaifa.

Kwa kweli, Daniel Timmer na wasomi wengine wa Agano la Kale wanaibua suala la kama kweli tunao uongofu wa kweli kwa upande wa Waninawi. Tunaweza tu kuwa na kundi la watu wanaosikia onyo la janga lijalo, wakatubu na kutafuta kibali cha Mungu. Lakini hakuna dalili dhahiri kwamba walitangaza ushirikina wao.

Hakuna dalili kwamba walikiri Yahweh kama Mungu wa Israeli pekee. Waliamini ujumbe huo na wakatafuta kibali cha Mungu na Mungu akawapa kwa njia ya neema. Lakini huenda tusiwe na ubadilishaji wa kitaifa wa watu wa Ashuru.

Hatujui ni kiasi gani cha mwitikio huu kwa Mungu, toba hii, ni kiasi gani hasa hii iliathiri sehemu iliyobaki ya nchi ya Ashuru au mataifa mengine au sehemu zingine za taifa au majimbo au wilaya au miji iliyokuwa hapo. Je, hii iliishia tu katika eneo la Ninawi? Mwitikio huo ulidumu kwa muda gani? Tunajua kwamba ndani ya miongo michache tu, Ashuru imerudi kwenye njia zake za vurugu, ukandamizaji, ukatili, na

ubeberu. Huenda hii ilikuwa tu hitilafu ya muda ambayo isingonekana katika rekodi za kifalme au yoyote ya masimulizi ya kihistoria tuliyo nayo Ashuru.

Nadhani kutarajia aina fulani ya uthibitisho wa nje wa uamsho mkubwa kwa kweli ni usomaji mbaya wa kitabu cha Yona chenyewe. Sawa. Masuala mengine kadhaa.

Mji wa Ninawi unaelezewa mara kadhaa katika kitabu kama mji mkuu. Sura ya 1 mstari wa 2, sura ya 3 mstari wa 2, sura ya 4 mstari wa 11. Na katika sura ya 3, hata inasema kwamba ulikuwa mji mkuu, La Elohim, kwa Mungu au mbele za Mungu.

Nadhani labda inakisi wazo tu la umuhimu wake kwa Mungu. Ni mji mkubwa, lakini inaonekana kuna njia ambazo unaelezewa kama mji mkubwa ambao baadhi ya wafasiri, wafasiri, na watu ambao wameingiliana na kitabu hicho wanaona kuwa ni kutia chumvi na si sahihi kihistoria. Kwa mfano, katika sura ya 3, mstari wa 3, inasema kwamba Ninawi ulikuwa mji na ulikuwa mji wa safari ya siku tatu.

Maneno halisi katika Yona 3:3, inasema hivi, Yona alianza kuingia mjini safari ya siku moja na kabla ya hapo katika mstari wa 2, sasa Ninawi ulikuwa mji mkubwa sana, upana wake ni safari ya siku tatu. Hii inaonekana kuwa ni kutia chumvi. Mtu angeweza kutembea katika safari ya siku tatu, kama maili 40 hadi 60.

Hilo halingekuwa nje ya uwezo wa kutokea. John Walton anasema kwamba mzingo wa jiji la Ninawi ulikuwa maili tatu kuzunguka na kwamba eneo lote la jiji lilikuwa kama ekari 300, maili za mraba 1.5. Kwa hivyo, je, ni kutia chumvi kusema kwamba ilikuwa mwendo wa siku tatu? Hata hivyo, tunachozungumzia hapa kuhusu mwendo wa siku tatu katika sura ya 3 kinaweza kuwa nahau.

Huenda ikawa njia isiyo sahihi ya labda kwa njia ya kutia chumvi au kuzidisha chumvi kuzungumzia ukuu wa jiji hili. Pia inaweza kuonyesha kuwa ilikuwa safari ya siku tatu kwa maana hii ni muda gani ingemchukua Yona kutekeleza huduma yake ya kuhubiri na utume wake. Alipokwenda kwenye malango mbalimbali ya jiji, alipokwenda kwenye mitaa na sehemu maarufu na masoko, labda eneo lililo nje ya hekalu na kuwasilisha ujumbe huu, ingemchukua siku tatu kwenda kutoka sehemu moja hadi nyingine, kwenda kwenye sehemu hizi mbalimbali za jiji na kutangaza ujumbe huo.

Haimaanishi kwamba ilikuchukua siku tatu kutembea juu yake. Kwa hivyo tena, hii inaweza kuwa kauli ya kipuuzi tu. Sio hoja dhidi ya ukweli wa kihistoria wa kitabu hicho.

Kuna marejeleo katika sura ya 4, mstari wa 11, kuhusu idadi ya watu wa mji wa Ninawi. Bwana anamwambia Yona mwishoni mwa kitabu hiki, na kitabu kinamaliza kwa swali hili la balagha: Je, nisihurumie Ninawi, mji ule mkuu, ambao ndani yake mna watu zaidi ya 120,000 ambao hawajui mkono wao wa kulia na wa kushoto na pia ng'ombe wengi? Na kwa hivyo, huu ni mji mkubwa, watu 120,000. Baadhi ya

watu wamebishana kuhusu kuzungumza kuhusu watu ambao hawajui mkono wao wa kushoto na wa kulia, inaweza kuwa marejeleo tu ya watoto 120,000.

Hata hivyo, jinsi watu wanavyolinganishwa na wanyama, hii inaonekana kumaanisha idadi ya watu kwa ujumla. Kwa hivyo, tunafanya nini na nambari hii? Je, ni sahihi? Je, inawakilisha kitu ambacho kinawezekana kihistoria? Tena, nadhani kuna mambo kadhaa ambayo tunapaswa kufikiria. Tena, nambari kubwa katika Agano la Kale mara nyingi hutumika kwa njia zisizo sahihi.

Watoto 600,000 waliotoka katika nchi ya Misri, kuna kila aina ya majadiliano kuhusu kama tunapaswa kusoma hilo kama halisi au kama la kutia chumvi. Katika Vita vya Siria na Efraimu, inatuambia katika Mambo ya Nyakati kwamba katika vita vya wenyewe kwa wenyewe vilivyoendelea kati ya Israeli na Yuda, kulikuwa na watu laki moja waliouawa katika siku moja. Hiyo ni idadi kubwa sana.

Neno maelfu mara nyingi linaweza kutafsiriwa kwa njia nyingine zaidi ya kutupa nambari tu. Kwa hivyo, tunaweza kuwa na nambari kubwa ya kutia chumvi, lakini kwa kweli, nambari 120,000 inaonekana inafaa vizuri kama idadi ya watu wa Ninawi tunapolinganisha hii na rekodi zingine za kihistoria. Kuna maandishi kutoka Kala huko Ashuru mnamo 865 KK ambayo yanarejelea karibu watu 70,000 waliotembelea mji huo wakati ulipofunguliwa na mfalme.

Kwa hivyo, kama kungekuwa na watu 70,000 huko Kala, uwezekano wa watu 120,000 kuwa katika jiji kubwa kama Ninawi unaonekana kuwa unawezekana. Baadaye katika karne ya saba Senakeribu alipofanya hili kuwa mahali pa kifalme, idadi ya watu wa Ashuru inaonekana kuwa 300,000. Pia tunatambua kwamba idadi ya 120,000 inaweza isijumuishe tu watu wanaoishi ndani ya mipaka ya jiji la Ashuru na mazingira ya mji wenyewe.

Huenda ikarejelea mkoa na wilaya. Mkoa huo ulienea kutoka Kalu, maili 20 kusini mwa Ninawi, hadi Khorzabad, maili 10 hadi 15 kaskazini. Kwa hivyo nadhani kuna uwezekano mkubwa wa idadi hii ya watu 120,000.

Sasa suala jingine, na la mwisho tutakalolizungumzia hapa, ni kwamba kuna tatizo au angalau kuna suala na swali kuhusu tunafanya nini na kuonekana kwa mfalme wa Ninawi? Sura ya 3, mstari wa 6. Kumbuka kwamba mfalme wa Ninawi ndiye anayeita mfungo na anayeitikia ujumbe hapa kwa njia muhimu sana. Kwanza kabisa, istilahi mfalme wa Ninawi ni sawa na ile tuliyo nayo katika vifungu vingine vya Agano la Kale. Wafalme wa Kwanza 21:1 inamrejelea mfalme wa Israeli kama mfalme wa Samaria.

Kitabu cha Mambo ya Nyakati cha Pili sura ya 24, mstari wa 23, kinamrejelea mfalme wa Washami kama mfalme wa Dameski. Kwa hivyo, tukimhusisha mfalme na mji muhimu, unaofuata kile tunachokiona kwingineko katika Agano la Kale. Tatizo hapa

ambalo wasomi kadhaa wameibua ni kwamba Ninawi haukuwa mji mkuu wa kifalme hadi baadaye katika historia ya Ashuru.

Senakeribu ndiye mfalme aliyefanya hivi na akapanua ukuu, akaufanya kuwa mji wa kuvutia zaidi, aina ya mji tunaoufikiria tunapofikiria Ninawi katika historia. Kuna suluhisho mbili au tatu zinazowezekana kwa hili. Kwanza, neno mfalme hapa, meleki , linaweza kutumika kuzungumzia gavana wa jimbo au mtawala wa utawala ambaye yuko juu ya wilaya ambayo Ninawi ilikuwa sehemu yake.

Huenda tusizungumzie kuhusu mfalme mkuu wa Ashuru. Lakini ingawa sio mji mkuu wa kifalme kama ulivyokuwa wakati wa Senakeribu, kuna uwezekano, angalau, kwamba Ninawi ilikuwa makao ya kifalme ambayo mfalme alikaa wakati fulani. Tukirudi nyuma hadi wakati wa mapema sana katika historia ya Ashuru, hadi utawala wa Shalmaneser I katika miaka ya 1275 hadi 1250 KK, Shalmaneser I alipanua na kupanua mji wa Ninawi.

Hilo linaonekana kuakisi umuhimu wake katika ukweli kwamba huenda ulitumika kama makao ya mfalme. Hakika na hakika ulikuwa makazi mbadala ya kifalme kufikia wakati wa Tiglath-Pileseri I, tena, zaidi ya miaka mia tatu hadi nne kabla ya wakati ambao Yona angekuwa huko. Kwa hivyo, huu haukuwa mji mkuu wa kifalme kwa njia ambayo ulivyokuwa baadaye katika historia ya Ashuru, lakini labda ulikuwa angalau makao ya kifalme.

Kwa hivyo, ukweli kwamba mfalme yuko hapa si tatizo. Nadhani tunaweza kutatua masuala haya ya kihistoria. Nadhani masuala ya aina hayazuii uwezekano wa kuwa wa kihistoria.

Nadhani hoja ambazo tumetumia kumtazama Yona kama mtu wa kihistoria, kwa sababu hizi zote, hitimisho langu ni kwamba tunapaswa kusoma hili kama simulizi la kihistoria. Ili kufunga mjadala, Douglas Stuart, katika ufafanuzi wake kuhusu neno ufafanuzi wa kibiblia, anasema kwamba ikiwa matukio yaliyoelezwa katika kitabu yalitokea kweli, utambulisho wa kuwepo kwa hadhira na wahusika na mazingira huongezeka kila mara. Nadhani mshangao na thamani ya mshtuko wa Waashuri kuwa mmoja wa watu waliomsikiliza Mungu katika kitabu cha 12, tofauti na mwitikio ambao manabii hupata kutoka kwa watu wa Israeli au Yuda, huongeza uzito na uzito na ujumbe wa kitabu hiki.

Inatukumbusha kwa njia kubwa zaidi kuhusu kujali kwa kweli kwa Mungu kwa watu hawa. Na kwa hivyo, tumeshughulikia masuala ya kama Yona ni simulizi la kihistoria. Je, ni mfano? Nadhani kuna vipengele vya vyote viwili, lakini tutamtazama Yona kama nabii halisi na misheni na kuhubiri Ninawi kama misheni halisi aliyoitekeleza. Katika video zinazokuja na katika ya pili, mamlaka ya mwisho ya Yona yanategemea ujumbe uliopo.

Na tunataka kuangalia ujumbe huo ni nini na ni nini ambacho kitabu cha Yona kilikuwa kikiwaeleza watu wa Mungu katika Agano la Kale. Na matumizi yanayoendelea ya ujumbe huu kwa watu wa Mungu leo ni yapi? Tutapata fursa ya kuangalia hilo tunapoendelea mbele na tunapoendelea na somo letu katika kitabu cha Yona.

Huyu ni Dkt. Gary Yates katika mafundisho yake kuhusu Kitabu cha 12. Huu ni kipindi cha 16, Utangulizi wa Kitabu cha Yona, Historia.